

Pedagogisch partnerschap bij passend onderwijs

**Sandra Beekhoven
Jennifer Lohman
Hester Heerdink**

Sardes, april 2020

Pedagogisch partnerschap bij passend onderwijs

Inhoudsopgave

Inleiding	4
1. Achtergrond en literatuur	5
1.1 Onderzoek naar passend onderwijs.....	5
1.2 Onderzoek naar pedagogisch partnerschap en dialoog met ouders.....	6
1.3 Instrumenten en hulpmiddelen	7
2. Problemen tussen ouders en scholen	9
2.1 Ouders en Onderwijs	9
2.2 Juridische helpdesk Verus.....	10
2.3 Tips en adviezen	12
3. Partnerschap en passend onderwijs: voorbeelden uit de praktijk.....	13
3.1 CSG Eekeringe in Steenwijk	13
3.2 De Meerpaal in Rotterdam	15
3.3 SG De Keyzer in Tilburg	17
3.4 De Fontein in Rotterdam	19
3.5 De Horizon in Hengelo	20
3.6 Don Sarto in Tilburg.....	22
3.7 Praktijkvoorbeelden: conclusies	24
4. Verder bouwen aan pedagogisch partnerschap	28
4.1 Aanbevelingen.....	28
Literatuur	31

Inleiding

In nauw contact met de leden van de expertgroep passend onderwijs is door Verus aan Sardes opdracht verleend om het thema pedagogisch partnerschap bij passend onderwijs te onderzoeken. Belangrijke onderliggende vragen voor het onderwijsveld zijn: Hoe kan je als school met ouders een waardevolle dialoog voeren? Hoe praat je met elkaar over ieders verwachtingen en verantwoordelijkheden? Met andere woorden: *Hoe kunnen scholen pedagogisch partnerschap bij passend onderwijs vormgeven?* Een vraagstuk dat van belang is voor alle po, vo en (v)so scholen, onafhankelijk van richting, denominatie of regio.

Voor dit onderzoek zijn verschillende activiteiten uitgevoerd. Allereerst is aan de hand van een korte literatuurstudie op een rij gezet wat er bekend is over het onderwerp pedagogisch partnerschap en ouderbetrokkenheid. Hierover leest u in hoofdstuk 1. Er is in 2019 een interview afgenomen met Ouders en Onderwijs, met medewerkers van de juridische helpdesk en met een advocaat van Verus. In hoofdstuk 2 is te lezen wat er zoal mis kan gaan tussen ouders en school en wat scholen kunnen doen om dat te voorkomen. Er zijn ook scholen die in grote mate succesvol zijn bij het aangaan van pedagogisch partnerschap ten tijde van passend onderwijs. Zes scholen zijn in 2019 en 2020 bezocht. Tijdens het bezoek zijn medewerkers en ouders geïnterviewd. Dit leverde zes portretten op vol wijze lessen en inspirerende voorbeelden (hoofdstuk 3). De zes portretten laten allen een geheel eigen interpretatie van partnerschap met ouders zien. In het slothoofdstuk staan we stil bij de conclusies over wat nodig is voor pedagogisch partnerschap bij passend onderwijs. Ten slotte formuleren we enkele aanbevelingen.

1. Achtergrond en literatuur

Over ouderbetrokkenheid is heel veel literatuur beschikbaar. Wat wordt bedoeld met ouderbetrokkenheid is in de loop van de jaren verschoven van meer formele invullingen waarbij de school centraal stond (ouders in de medezeggenschap, ouders die helpen op school) naar educatief en/of pedagogisch partnerschap (Broersen en Spreij, 2009). Veel onderzoek is gedaan naar de bijdrage van ouderbetrokkenheid aan gelijke kansen. De boodschap is dat met het oog op succesvolle onderwijsloopbanen vooral ontwikkelingsstimulering thuis effectief is en dat de school dat -vooral bij lager opgeleide ouders- gericht kan stimuleren (Desforges & Abouchaar, 2003). Dat de school (leraren, schoolleider) contact opbouwt en onderhoudt met alle ouders is voorwaardelijk voor het realiseren van *alle* vormen van ouderbetrokkenheid.

In dit onderzoek gaat het met name om het pedagogisch partnerschap in de context van passend onderwijs: Als school en ouders in gesprek moeten gaan omdat er andere of aanvullende ondersteuning nodig is voor een kind. Hier komt sinds de wet passend onderwijs het ontwikkelingsperspectief (opp) bij kijken, waarvoor het noodzakelijk is dat ouders en school samen optrekken.

In dit hoofdstuk staan we eerst stil bij het beschikbare onderzoek over pedagogisch partnerschap in het licht van passend onderwijs. Vervolgens besteden we aandacht aan de inzichten uit de literatuur over pedagogisch partnerschap en de dialoog met ouders in het algemeen. Tot slot besteden we aandacht aan enkele beschikbare instrumenten die het onderwijs zouden kunnen helpen bij het voeren van gesprekken met ouders.

1.1 Onderzoek naar passend onderwijs

In het kader van de evaluatie van de wet passend onderwijs door de NRO is enige aandacht voor ouders en voor het opp. Zo melden van der Linden e.a. (2016) dat het opp een belangrijk document is geworden in het onderwijs, waarin wordt omschreven hoe de begeleiding wordt vormgegeven en wat men wil bereiken. In de dagelijkse ondersteuning van een kind heeft het opp nauwelijks een rol. In 2016 werd nog vaak gesignaleerd dat ouders het opp niet kenden en niet getekend hadden. Dat zal inmiddels veel minder voorkomen, omdat er veel aandacht voor is (ook bij de Inspectie van het Onderwijs). In de casestudie van van der Linden e.a. is veel aandacht voor de inhoud van het opp (omvang, onderdelen) maar komt de manier waarop er met ouders over gesproken wordt niet aan bod.

In het rapport uit 2019 van Smeets e.a. naar passend onderwijs op school en in de klas komt naar voren dat intern begeleiders (ib-ers) en zorgcoördinatoren behoorlijk positief zijn over de *competenties van het team in communicatie met ouders*. Hen is op vier aspecten gevraagd aan te geven hoeveel leraren van het team daar toe in staat zijn:

- Is in staat tot constructief overleg met ouders van leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften
- Kan ouders/verzorgers gerichte informatie geven over hun kind
- Kan naar ouders/verzorgers luisteren en hun inbreng serieus nemen

- Kan ouders/verzorgers stimuleren en motiveren om bij te dragen aan de ontwikkeling van hun kind

Gemiddeld werd op een driepuntschaal een 2,7 gescoord in het basisonderwijs en een 2,6 in het voortgezet onderwijs. Een score 3 stond voor 'meer dan 2/3 van het team'. Er waren minimale verschillen met de eerdere meting uit 2017. Als het wenselijk wordt gevonden dat elke leraar het gesprek kan aangaan met ouders is er op basis van deze gegevens nog veel ruimte voor verbetering. In een bundeling artikelen over passend onderwijs uit maart 2020 komt nog eens naar voren dat ouders in het algemeen meer hulp bij ondersteuning van hun kinderen krijgen, maar dat de kwaliteit van de hulp verschilt per leraar (Ledoux en Smeets, 2020).

Er zijn geen onderzoeken gevonden die gaan over de specifieke context van gesprekken voeren met ouders ten behoeve van het opp.

1.2 Onderzoek naar pedagogisch partnerschap en dialoog met ouders

In een korte literatuurverkenning is gezocht naar studies over het realiseren van partnerschap en de dialoog tussen ouders en school.

In 2008 is een onderzoek verricht waarin de focus lag op hoe scholen (po en vo) educatief partnerschap kunnen realiseren (Klaassen, 2008). Hier wordt onder educatief partnerschap zowel pedagogisch als onderwijskundig partnerschap verstaan. Duidelijk wordt dat scholen dit op verschillende manieren kunnen bereiken, maar dat een aantal zaken zeer belangrijk zijn:

- Starten met uitdragen van de verwachtingen van de school over het contact met ouders, waarbij duidelijk wordt dat ieder eigen verantwoordelijkheid heeft.
- De dialoog tijdig en niet te laat aangaan: aan het begin van het schooljaar maar bij voorkeur na een aantal informele en gezellige contacten in de introductie tijd. Dan is er al contact en kan men de (serieuzere) dialoog aangaan.
- Geef het ouder-school contact de vorm van een leerlingvolgsysteem dat door ouders en school gezamenlijk geconstrueerd wordt. Betrek ook nadrukkelijk de leerling bij het contact.

Als scholen zo willen werken zijn er een aantal voorwaarden voor succes: een open klimaat, bereidheid te investeren (niet alleen in formele contacten) en een grondhouding bij de school waarop de visie over ouders is gebaseerd. Het gaat niet om de activiteiten an sich maar om wat men met de activiteiten wil bereiken; daarom is als fundament een gedeelde visie en grondhouding nodig. Voorts is het belangrijk aandacht te hebben voor positieve zaken (ouders geregeld benaderen met positieve boodschappen over hun kind) en is goed leiderschap noodzakelijk.

Het belang van leiderschap wordt ook door andere auteurs benadrukt. Barr e.a. (2012) bemerkten dat ouders goed in de gaten hebben wat de opstelling en uitstraling van de schoolleider is: als deze ouders zich welkom voelden en merkten dat de leiding ondersteunend was, waren zij meer bereid om te investeren in partnerschap. Deslandes e.a. (2015) laten zien dat leraren zich meer inspannen voor het contact met ouders als dat nadrukkelijk van hen verwacht wordt door de leiding.

Voor leraren is het streven naar pedagogisch partnerschap met ouders niet perse vanzelfsprekend (Klaassen, 2008). Sommige leraren neigen naar traditionele opvattingen over ouderbetrokkenheid en veel leraren hebben moeite met ouders die hoger opgeleid zijn dan zij, of een sterke(re) sociale positie hebben (Deslandes e.a., 2015). Uiteraard is ook van belang of leraren zich competent voelen om het contact met ouders aan te gaan (Stefanski e.a., 2016). Werkervaring is hierbij behulpzaam maar bepaald geen garantie. Veel auteurs benadrukken dat leraren interculturele vaardigheden en communicatieve vaardigheden nodig hebben (Klaassen, 2008).

Broersen en Spreij beschrijven pedagogisch partnerschap als een complexe dynamiek. Zij wijzen er op dat ouders en leraren steeds opnieuw hun positie tegenover elkaar moeten bepalen, met behoud van autonomie. Het indelen van ouders in typen helpt daar absoluut niet bij. Dat er conflicten ontstaan hoort er bij, de auteurs zien dat als leerzame wrijving (Broersen en Spreij, 2009).

1.3 Instrumenten en hulpmiddelen

In deze paragraaf gaan we nader in op de beschikbaarheid van hulpmiddelen in de communicatie en het partnerschap met ouders. Er is een aantal leidraden en handreikingen in omloop over hoe leraren in gesprek met ouders kunnen gaan.

Positioneringstheorie

Vanuit de positioneringstheorie stellen Broersen en Klapwijk (2017) een model voor *betekenis in interactie* op. Het betreft een complex model dat is te gebruiken om na te gaan wat de invloed is van de positie die mensen innemen, de manier van communiceren en de waarden die er op verschillende niveaus zijn (er worden vijf morele ordes onderscheiden)¹. Het model biedt veel stof tot nadenken. Helaas is er geen onderzoek beschikbaar waaruit blijkt of dit model werkzaam is (uitvoerbaar is en gewenste resultaten heeft). In het artikel over het model komt, net als in de besproken literatuur, het belang van het uitspreken van verwachtingen over rollen en posities aan bod. Daarnaast wordt in het artikel over het model aangeraden af te spreken welke aanspreektitel men voor elkaar gebruikt.

Oplossingsgerichte benadering

Broersen en Klapwijk verwijzen eveneens naar gesprekstechnieken uit de 'oplossingsgerichte benadering' die nuttig kunnen zijn bij het realiseren van educatief partnerschap. Oplossingsgericht werken wordt gebruikt in therapeutische settingen en heeft veel overeenkomsten met handelingsgericht werken. In een paper geven De Keukelaere en Mestdagh (2015) allerlei voorbeelden van oplossingsgericht werken en gaan in op de verschillen met handelingsgericht werken. Ze combineren beide stromingen in een eigen model: het TEAM²-model als instrument voor een zorggesprek. De benadering is expliciet positief, belangrijke vragen zijn: Wat wil je behouden? Wat wil je bijsturen? De (Vlaamse) werkwijze mondt uit in een schema dat enigszins overlapt met de inhoud van een opp; zo is er aandacht voor diverse ontwikkelingsdomeinen, hulp van externen, doelen, strategieën en evaluatiemomenten.

¹ Voor inzicht in het model zie Broersen en Klapwijk, 2017.

² Together Each Achieves More, oftewel supporT, Evaluatie, Actoren, Meer dialoog.

Over de effectiviteit van de oplossingsgerichte benadering in onderwijssituaties is nog geen wetenschappelijk bewijs. Het NJI komt in de Databank effectieve interventies tot de conclusie dat de werkwijze in de jeugdhulp “effectief is volgens eerste aanwijzingen”.

Praat en teken met leerlingen

Een instrument met een andere insteek is Praat&Teken. Het is een methodiek om met kinderen en jongeren in gesprek te gaan, over wat zij denken nodig te hebben om goed te kunnen leren en zich goed te kunnen ontwikkelen (<https://www.praatenteken.nl/>). Het gaat uit van drie basisbehoeften van mensen (relatie, competentie en autonomie) en verwijst naar een aantal auteurs waaronder Delfos en Cauffman. Het heeft kenmerken van de oplossingsgerichte theorie in zich. Er is geen informatie over onderzoek naar dit instrument beschikbaar.

2. Problemen tussen ouders en scholen

Soms gaat er iets mis in het contact met ouders en verlopen de gesprekken (voor beide partijen) niet zoals gewenst. Om te weten wat werkt, is het ook goed om te achterhalen wanneer het niet werkt en daarvan te leren. Die situaties zijn in dit hoofdstuk beschreven. In 2019 zijn daarvoor interviews afgenomen:

1. Met Ouders en Onderwijs over waar ouders tegenaan lopen in het contact met school
2. Met de juridische helpdesk en een advocaat van Verus over waar scholen tegenaan lopen in het contact met ouders.

2.1 Ouders en Onderwijs

Ouders & Onderwijs is hét informatiepunt voor ouders, gesprekspartner voor het onderwijsveld en verbinder en ondersteuner van andere specifieke organisaties en groepen. Ouders kunnen informatie vinden op de website en kunnen mailen of bellen met vragen. De meeste ouders die bellen hebben al eerder op internet naar informatie gezocht, maar hebben wat complexere vragen die ze niet met informatie online kunnen beantwoorden. Ongeveer tweederde van de vragen heeft betrekking op leerlingen in het primair onderwijs. Ouders & Onderwijs houdt geen gegevens bij over de ouders die contact zoeken maar merkt op dat het met name hoger opgeleide ouders zijn. Een enkele keer zoeken schoolleiders contact, zij vragen dan om tips.

De aard van de dienstverlening brengt met zich mee dat Ouders & Onderwijs niet weet hoe het afloopt met de situaties waar ouders over bellen. Ouders kunnen wel meerdere keren bellen en dat gebeurt ook, maar Ouders & Onderwijs neemt zelf geen contact op.

In het algemeen zijn de situaties waar ouders over bellen negatief, er zijn problemen en in die zin geeft het een gekleurd beeld van de verhouding tussen onderwijs en ouders. De communicatie met school is vaak al ernstig verstoord, of ontbreekt simpelweg, op het moment dat ouders hun probleem voorleggen bij Ouders & Onderwijs.

Er wordt -vooral nog- niet structureel geanalyseerd wat veel voorkomende vragen of kwesties zijn, maar een aantal observaties kan men op basis van ervaring naar voren brengen:

- Ouders hebben vaak een kennisachterstand. Ze kunnen nog zo veel weten over hun eigen kind, de werkwijzen van een school of de procedures van een samenwerkingsverband zijn doorgaans onbekend. Er worden veel termen en afkortingen gebruikt die ouders niet kennen, denk bijvoorbeeld aan begrippen als het opp en een tlv. Als de ouder de afkorting al zou kennen dan is vaak niet duidelijk wat de functie en/of status van dergelijke zaken is. Ouders hebben niet altijd de houding om steeds te (durven) vragen wat iets is of aan te geven dat men iets niet begrijpt.
- Ouders worden soms overvallen door scholen. Er blijken bijvoorbeeld ineens allemaal mensen aan te schuiven bij een gesprek over hun kind, terwijl zij daar van te voren niet over geïnformeerd zijn.

- Ouders & Onderwijs verwijst ouders vaak door naar de vertrouwenspersoon van de school, omdat die de schoolcultuur goed kent. Men helpt ouders dan door aan te moedigen een dergelijk gesprek goed voor te bereiden.
- Er wordt tussen ouders en school veel getwist over diagnoses. Het onderwijs diagnosticeert heel makkelijk, zegt dat het kind adhd of autisme heeft. Men geeft dan aan dat kind een stoornis heeft en dus meer nodig heeft dan zij als school kunnen bieden.
- Thuiszitters zijn doorgaans hoogbegaafde leerlingen, een groep waar het onderwijs erg veel moeite mee lijkt te hebben.
- Men krijgt weinig vragen van ouders met kinderen op het speciaal onderwijs (so). Wel krijgen zij vragen van ouders die zeggen dat ze naar het so gestuurd worden maar het daar niet mee eens zijn. Het gaat dan bijna altijd om gedragsproblemen (voorheen cluster 3 en 4). Gedrag thuis en op school kan erg verschillen, dat maakt het gesprek erover moeilijk.
- Ouders melden wachtlijsten bij onderwijsconsulenten.
- De 10-minuten gesprekken vinden ouders te kort duren.
- Ouders zijn enorm afhankelijk en hebben geen rechtspositie. Dit wordt door Ouders & Onderwijs naar voren gebracht als een fundamentele disbalans.
- “De ouder heeft altijd gelijk”. Dat is het uiteraard de gedachte achter Ouders & Onderwijs. Anderzijds lijken sommige ouders te vergeten dat zij hun leven thuis helemaal op het kind kunnen afstemmen maar dat een school dat niet kan doen. Een enkele keer lijkt een ouder het onmogelijke van een school te vragen.

2.2 Juridische helpdesk Verus

De helpdesk beantwoordt informatievragen (zoals: Hoe moet ik de wet interpreteren?) en legt uit hoe zaken in het algemeen behoren te gaan conform de wet. Dit is de eerstelijns ondersteuning. Als het om een individuele casus gaat dan komen juristen en/of advocaten in actie om een schoolbestuur verder te ondersteunen.

Meestal bellen bestuurders zelf met de helpdesk, soms schoolleiders en in mindere mate intern begeleiders. Er wordt een aantal gegevens geregistreerd over de vragen en men bespreekt wekelijks of er opvallende zaken zijn, maar verder worden er geen analyses gedaan naar bijvoorbeeld de verhoudingen po-vo onder bellers, of de verschillende onderwerpen. Een groep bellers die er uit springt zijn eenpitters. Zij hebben vaak vragen maar hebben minder hulp beschikbaar in de eigen organisatie. Ook nieuwe bestuurders hebben vaak veel vragen.

De vragen die veel werden gesteld na de invoering van de wet passend onderwijs worden inmiddels veel minder vaak gesteld. De meeste scholen weten nu van de zorgplicht en zijn bekend met het ontwikkelingsperspectief etcetera. Verus biedt ook cursussen voor bestuurders aan en biedt op andere manieren informatie (op de website) aan over deze onderwerpen.

Veel voorkomende thema's waar problemen over lijken te ontstaan en dus vragen worden gesteld zijn issues rond de aanmelding en zorgplicht, de samenwerking met jeugdzorg, de inzet van pgb en thuiszitters.

Enkele observaties op basis van de hulpvragen en casussen:

- Wat betreft thuiszitters komt het voor dat de school aangeeft dat leerplicht meegaat in de wens van ouders om een leerling thuis te houden. De gemeentelijke politiek speelt hier vaak een rol, dat kan gaan tot aan een wethouder die zich persoonlijk inzet voor thuisonderwijs van een leerling.
- Men hoort geregeld van scholen die bij inschrijving horen van de school of opvang waar het kind vandaan komt dat er 'iets' aan de hand is. Scholen vragen dan ouders meer informatie over het kind te geven maar soms willen ouders dat niet. Het advies aan de school is dan het hen eerst (nogmaals) te vragen en als zij niet willen voldoen aan het verzoek aan te geven dat men het verzoek (de inschrijving) niet in behandeling neemt.
- Scholen zijn soms te aardig. Ze hebben het beste voor met leerlingen en gaan soms te ver mee met ouders. Hierdoor kunnen zij hun neus stoten, bijvoorbeeld met zaken rond een aanpassing van het schooladvies. Scholen opereren dan niet altijd even zakelijk.
- Communicatie is geregeld het probleem, signaleert de helpdesk. Op het moment van bellen naar de helpdesk is er vaak al een conflict en is het vaak persoonlijk geworden. Dan wordt het moeilijk om afstand te nemen. Scholen weten niet altijd wat ze moeten en wat ze mogen. Soms laat men zich onder druk zetten door ouders, met name als ouders juridische bijstand hebben zijn ze al snel een enorm stevige partij.
- Scholen handelen niet altijd strategisch. Mogelijk nemen ze niet altijd voldoende tijd voor de communicatie en sommige scholen zouden baat hebben bij het bijschaven van algemene gesprekstechnieken. Men constateert bij de helpdesk dat ouders best bereid zijn om begrip te hebben voor de boodschap van de school, als die op andere manier gebracht zou zijn.
- Wat betreft het opp: Ouders hebben instemmingsrecht op het handelingsdeel. Dat geeft problemen als ouders een ondersteuningsbehoefte niet (h)erkennen en het daarom weigeren. In principe mag een school zonder die handtekening geen extra begeleiding bieden. Dat gebeurt soms wel en dit kan een probleem geven, zeker als het uitloopt op een juridische procedure.
- Sommige samenwerkingsverbanden stellen een handtekening van ouders verplicht voor het verkrijgen van een tlv. Dat vindt men bij Verus niet verstandig. Er zijn situaties waarin het kind niet meer kan worden ondersteund op zijn of haar school. Mits er een tlv is en een andere school het kind wil inschrijven, kan de school in een dergelijke situatie de leerling verwijderen, ook als de ouder daar niet mee akkoord is (behalve dus als deze instemming door het samenwerkingsverband verplicht is gesteld).
- Men constateert geen opvallende verschillen tussen regio's of in de denominatie van de school. Doorgaans hebben scholen problemen met hoogopgeleide of met asociale ouders.

2.3 Tips en adviezen

Op basis van de ervaringen van Ouders en Onderwijs en de juridische helpdesk van Verus zijn er de volgende tips en adviezen voor scholen te formuleren:

Communicatie

- Bellen is handiger dan mailen, een mail is snel getypt maar wat zwart op wit staat kan snel verkeerd of onaardig overkomen. Face-to-face contact werkt nog beter! Ga het gesprek aan en leg daarna vast wat de gezamenlijke afspraken zijn.
- Besteed meer aandacht aan de communicatieve aspecten van het vak.
- Zorg dat je met ouders in gesprek bent en blijft.

Proces

- Maak aantekeningen van de afspraken in het leerlingvolgsysteem.
- Plan meteen een vervolgspraak om terug te kijken op het verloop van de afspraken.
- Neem soms een adempauze als het contact moeizaam verloopt.
- Houd de regie in eigen handen. Als ouders voortvarend voorzieningen willen regelen neem dan de regie over.

Kennis en informatie

- Verbreed juridische basiskennis: informatie maakt zekerder en zorgt voor focus.
- Schakel eerder hulp in uit de eigen organisatie, gebruik de verschillende kwaliteiten (niet iedereen is er goed in om een moeilijk gesprek te voeren).
- Zorg voor toegankelijk informatie voor ouders in de schoolgids en op de website.

Houding

- Leg duidelijk uit dat de school het belang van alle leerlingen nastreeft en leef dat ook na.
- Erken dat thuis en school verschillende werelden zijn en heb daar belangstelling voor.

3. Partnerschap en passend onderwijs: voorbeelden uit de praktijk

In hoofdstuk 2 kwamen voorbeelden naar voren waarin partnerschap met ouders bij passend onderwijs moeilijk verloopt. Er zijn natuurlijk ook scholen die het goed lukt om partnerschap met ouders goed vorm te geven. Om andere scholen te inspireren en te voorzien van tips en ideeën is met zes scholen gesproken over hoe zij invulling geven aan partnerschap met ouders. Deze scholen zijn aangedragen door hun bestuurders. Het zijn geen scholen voor wie dit partnerschap altijd al vanzelfsprekend was. Soms heeft een school een intensief veranderproces doorgemaakt om te komen waar zij nu staat. En soms was het vertrekpunt het gegeven dat het niet goed lukte om het partnerschap met ouders te realiseren. Hoe dan ook is er bij al deze scholen een bewust besluit genomen om echt werkt te maken van partnerschap met ouders.

Er is per school gesproken met directie en/of intern begeleider of ondersteuningscoördinator en waar mogelijk een ouder. Van deze scholen is een portret gemaakt waaruit blijkt hoe zij partnerschap met ouders succesvol vormgeven. Vervolgens hebben we uit deze portretten een aantal conclusies over het realiseren van pedagogisch partnerschap en ouderbetrokkenheid gedestilleerd.

Er is gesproken met vertegenwoordigers van de volgende scholen:

1. CSG Eekeringe in Steenwijk (vmbo)
2. De Meerpaal in Rotterdam (vmbo)
3. SG De Keyzer in Tilburg (speciaal onderwijs)
4. De Fontein in Rotterdam (primair onderwijs)
5. De Horizon in Hengelo (primair onderwijs voor nieuwkomers)
6. Don Sarto in Tilburg (primair onderwijs)

3.1 CSG Eekeringe in Steenwijk

CSG Eekeringe is een christelijke school voor vmbo en mavo en sinds 18 januari 2020 gefuseerd met RSG Tromp Meesters (locatie mavo-havo-vwo en locatie vmbo-pro-vso). Het uiteindelijke doel is dat de Eekeringe en de vmbo-pro-vso locatie van Tromp Meesters één locatie zullen worden. Tijdens het interview is gesproken met de zorgcoördinator en een ouder van een leerling.

Eigenaarschap van leerlingen

De Eekeringe richt zich momenteel op het vergroten van eigenaarschap van leerlingen. Dit gebeurt onder meer door de rol van de mentor te veranderen in de rol van coach, waarbij de leerlingen het eigen leerproces vormgeven. Zo presenteren leerlingen drie keer per jaar hun eigen voortgang aan hun coach en ouders. Dit spreekt ouders erg aan omdat hun kind de leiding heeft. Daardoor neemt de betrokkenheid van ouders toe en is de opkomst van ouders bij deze presentatie hoog. “Dit komt overigens ook doordat naar ouders duidelijk de verwachting is uitgesproken om aanwezig te zijn”, aldus de zorgcoördinator.

Voorheen bestonden de oudergesprekken vooral uit het informeren van ouders vanuit de school en waren leerlingen niet altijd aanwezig. In de nieuwe vorm is er veel meer sprake van partnerschap tussen ouders, school en leerling en ligt het eigenaarschap bij de leerling zelf. Meer eigenaarschap van leerlingen past ook bij de leeftijd van leerlingen in het vo. Ouders zijn nog steeds belangrijk, maar leerlingen moeten ook leren eigen keuzes te maken en verantwoordelijkheid te nemen.

Extra voorzieningen

Ouders en leerlingen zijn vooral erg tevreden over de extra voorzieningen van de Eekeringe, die tegemoet komen aan de ondersteuningsbehoeften van leerlingen. Eén van die voorzieningen is 'lokaal 1.08'. Leerlingen die om wat voor reden dan ook moeite hebben om alle lestijd in de reguliere klas mee te draaien, hebben de mogelijkheid om in dit lokaal onder begeleiding van deskundigen aan het werk te gaan.

De voorziening wordt niet zomaar ingezet, er wordt gekeken naar wat de leerling nodig heeft. Zo vertelt een moeder dat haar zoon het in zijn eerste jaar erg overweldigend vond om de pauzes bij te wonen, daarom mocht hij tijdens de pauzes in lokaal 1.08 verblijven. Uiteindelijk vond hij het toch ook wel leuk om met zijn klasgenoten de pauze door te brengen en is hij dat in overleg met school en ouders steeds vaker gaan doen. In het tweede jaar bleek het door omstandigheden echter van belang te zijn dat hij ook tijdens de lessen gebruik kon maken van het lokaal. Ook dit is in overleg met leerling, school en ouders ingevoerd. Door (samen met ouders en leerling) goed te kijken naar de individuele behoeften van leerlingen kan de school goed aansluiten bij leerlingen en het onderwijs tot een succes maken. Leerlingen met een opp die gebruik maken van de voorziening hebben, naast de reguliere contactmomenten op school, ook nog een aantal keren per schooljaar samen met een hun ouders en mentor een gesprek met de leerlingbegeleider van lokaal 1.08. Het contact met ouders en leerlingen is dus vrij intensief.

Naast het lokaal 1.08 heeft de Eekeringe er bewust voor gekozen om de vmbo-basis klassen klein te houden, zodat extra aandacht voor individuele leerlingen mogelijk is. En ook dat draagt bij aan tevredenheid over de school van ouders. Volgens de ouder is het onder andere door het lokaal 1.08 en de kleine klassen mogelijk dat haar zoon regulier onderwijs volgt en daarmee is zij erg tevreden.

Contact laten aansluiten bij de behoeften van ouder en kind

Naast lokaal 1.08 en de kleine klassen, is de ouder erg te spreken over het contact met de mentor. Wanneer het even niet zo goed gaat met haar zoon, heeft moeder intensiever contact met de mentor. Er wordt snel gereageerd op mailcontact en er wordt tijdig voorgesteld om face-to-face met elkaar in gesprek te gaan en uitleg te geven aan leerling en ouders over de voorgestelde aanpak.

Verder worden suggesties van ouders serieus genomen. Wanneer moeder de voorgestelde aanpak toch niet helemaal passend vindt, wordt dit met school besproken en gaan school en moeder samen op zoek naar de juiste oplossing. Daarnaast wordt afgesproken dat er iedere week even contact is tussen ouder en mentor om te bespreken hoe het met het kind gaat. Dit contact is er ook wanneer het goed gaat, wat door de ouder als erg prettig wordt ervaren. De lijnen tussen de mentor en ouders zijn kort, waardoor er snel gehandeld kan worden en iedereen op de hoogte is van de laatste stand van zaken.

Wanneer het (door werkdruk) niet meteen lukt om inhoudelijk op een mail te reageren, laten docenten wel direct weten dat ze het bericht ontvangen hebben en er op een later moment op terug komen. Daarmee laten ze zien dat ze ouders serieus nemen en hun inbreng belangrijk vinden.

Het contact met ouders is onderdeel van het coachingstraject voor nieuwe docenten. Nieuwe docenten krijgen een ervaren docent als coach die hen helpt een goede mentor te zijn. Daar hoort een goed contact met ouders bij.

Realistische verwachtingen

Op de Eekeringe vindt men het belangrijk om beloftes waar te kunnen maken en dus realistische verwachtingen uit te spreken. De school wil ver gaan in de ondersteuning aan leerlingen, maar realiseert zich dat er grenzen zijn aan wat kan en lukt. Zo zegt de ondersteuningscoördinator: "Op het moment dat een leerling niet meer in beweging is, maar iedereen om de leerling heen wel, dan werkt het niet meer. Dan moeten we in overleg met alle betrokkenen (denk ook aan: hulpverlening, leerplichtambtenaar, GGD arts etcetera) soms een andere weg slaan je soms ook minder leuke keuzes maken, om verder te kunnen".

Op de Eekeringe merken ze dat sommige ouders door het begrip passend onderwijs denken dat alles mogelijk is op school en dat hun kind daar ook recht op heeft. Het is daarom belangrijk uitleg te geven over wat Passend Onderwijs is, waarom de Eekeringe iets wel of niet kan bieden en realistische verwachtingen te scheppen.

3.2 De Meerpaal in Rotterdam

De Meerpaal in Rotterdam is een school voor voortgezet onderwijs voor vmbo-t (mavo), -kader en -basis met extra ondersteuning. De klassen zijn klein (maximaal 17 leerlingen) en voor alle leerlingen is er een ontwikkelingsperspectief opgesteld. Tijdens het interview is gesproken met de orthopedagoog en de zorgcoördinator.

De driehoek kind, ouder, school

De Meerpaal benoemt het belang van de driehoek ouder, kind en school. Dit plaatje wordt tijdens gesprekken met ouders altijd in gedachten gehouden, waarbij wordt uitgegaan van een gelijkzijdige driehoek. Er wordt altijd in het belang van het kind gedacht maar voor een werkbare situatie is het van belang om ook de wensen en mogelijkheden van ouders en de school niet uit het oog te verliezen. De geïnterviewden zeggen daar over: "Voorafgaand aan een gesprek met ouders heb je vaak al een wens voor de route die je wil bewandelen, maar dit kan tijdens het gesprek opeens anders lopen, omdat de situatie toch anders is dan je van tevoren inschat. Je moet dan ook flexibel kunnen zijn en meedenken met wat haalbaar is voor ouders."

Verwachtingen en vertrouwen

Het is volgens de Meerpaal belangrijk om tijdens de start van het gesprek goed met elkaar te bespreken wat ieders rol is en welke verwachtingen de verschillende partijen van het gesprek hebben. Daarnaast is het van belang te achterhalen welke verwachtingen ouders van de school hebben. Sommige ouders hebben al veel meegemaakt en hebben geen

vertrouwen in school. De geïnterviewden van de Meerpaal zeggen daarover: “Ouders mógen ook kritisch zijn op een school, ze hoeven niet zomaar klakkeloos achter de school te staan. Als school moet je ervoor zorgen dat je het vertrouwen van ouders verdient.”

Positieve benadering en complimenteren

Wanneer de school in gesprek gaat met ouders omdat er een lastige situatie is met een leerling, realiseren zij zich altijd dat het voor ouders ook niet makkelijk is. Gesprekken worden altijd zorgvuldig voorbereid waarbij een positieve insteek het uitgangspunt is. Ouders van leerlingen van de Meerpaal hebben vaak al eerder te maken gehad met problemen rondom hun kind. Het is voor hen daarom heel prettig om ook te horen wat er goed gaat en erkenning te krijgen voor de situatie en hun inzet als ouder. De school realiseert zich goed dat problemen niet allemaal ‘de schuld’ van de ouder zijn, maar dat ouders dat soms wel zo ervaren. Gesprekken met ouders worden daarom vaak gestart met een compliment naar ouders en met het tonen van begrip voor de situatie thuis. Ook kleine successen worden gevierd, soms letterlijk met een traktatie, en iedere stap in de goede richting is er één. Wanneer ouders bijvoorbeeld niet een heel traject willen volgen, maar wel een eerste gesprek met een externe begeleider willen, dan is dat ook al een (klein) succes. Vanuit daar wordt verder gewerkt. De Meerpaal vindt het dan ook belangrijk om ouders de ruimte te geven en om geduldig te zijn. Sommige processen hebben een lange adem nodig. “Ook wanneer je het niet eens bent met de ouder is het belangrijk de ouder altijd in zijn of haar waarde te laten, welke ouder je ook treft. Houd altijd in je hoofd dat je verder moet met de ouder, je moet samen verder werken in het belang van het kind”, aldus de geïnterviewden.

Buiten de lijntjes kleuren in het belang van het kind

Wat de band met ouders versterkt is laten zien dat je als school je nek durft uit te steken. “Op het moment dat je als school gaat zeggen dat je iets niet kunt, dan ben je al aan het loslaten. Denk niet direct dat het niet gaat lukken, maar durf en werk vanuit de insteek: We hebben dit nog nooit eerder gedaan, maar we gaan het wel proberen.” Er wordt vooral gekeken naar wat is er nog mogelijk. Waar is er nog winst te behalen? Soms is er veel meer mogelijk dan je denkt. Zo was er een leerling die sociaal-emotioneel gezien het meest baat zou hebben bij onderwijs op een specialistische school en niet op de Meerpaal. De Meerpaal heeft toen alles op alles gezet om te leerling te kunnen behouden. Dit kost veel tijd en extra inzet van een docent/mentor die de leerling op verschillende momenten één op één begeleidt. Ook t.a.v. de bekostiging vraagt dit om creatief denken en handelen. Hierdoor is het waarschijnlijk toch mogelijk dat de leerling zijn diploma op de Meerpaal kan behalen. De Meerpaal zegt hierover: “De ouder is hierbij steeds een goede gesprekspartner geweest.”

Het uitgangspunt van de Meerpaal is dat het belang van het kind voorop staat en waar mogelijk niet de wettelijke regels en afspraken. Dat is volgens de school ook wat ouders merken en waarderen. Wanneer de school alle opties ter ondersteuning van een leerling heeft doorgenomen, onderzocht en uitgeprobeerd maar het nog steeds niet werkt, is het op dat moment vaak voor alle partijen duidelijk dat het in het belang van het kind is om naar een andere school te gaan. De Meerpaal probeert verwachtingen van ouders daarin duidelijk te managen: “We geven aan ouders altijd aan dat we veel willen proberen, maar dat we niet kunnen beloven dat het lukt en dat de leerling op de Meerpaal kan blijven”.

Keihard werken met passie voor het vak

Andere scholen zeggen weleens dat een goed contact met ouders en leerlingen op de Meerpaal veel makkelijker is omdat alles op de Meerpaal zo goed is geregeld en de klassen klein zijn, maar daar denkt de school anders over: “Om alles te kunnen doen wat we doen voor leerlingen en ouders moeten wij ook gewoon samen keihard werken, met passie voor het vak”.

3.3 SG De Keyzer in Tilburg

Scholengemeenschap De Keyzer in Goirle is een school voor speciaal onderwijs (so) en speciaal voortgezet onderwijs (vso) met een regionale functie. Bij SG De Keyzer zitten in het so circa 13 kinderen samen in een klas. Er is gesproken met de adjunct-directeur so, de schoolmaatschappelijk werker en een ouder van twee schoolgaande kinderen.

Speciaal onderwijs met een regiofunctie

SG De Keyzer biedt speciaal onderwijs aan kinderen met specifieke ondersteunings- en begeleidingsbehoeften op het gebied van leren, gedrag en sociaal-emotionele ontwikkeling. Hiermee vervult zij een regiofunctie: vanwege het speciale karakter van de school verwelkomt zij kinderen uit de bredere regio rondom Tilburg. Deze regiofunctie betekent dat ouders soms weinig keuze hebben voor de school van hun kind. Dat is geen goede start als je een duurzame en positieve relatie met elkaar probeert op te bouwen. Daarom vindt SG de Keyzer het belangrijk om bij de start al verwachtingen met ouders uit te spreken. Dit gaat om wederzijdse verwachtingen waar beide partijen elkaar op aan kunnen spreken.

Van een gesloten aanpak naar integraal samenwerken

Binnen de school werd eerst gewerkt met een basisaanpak gefocust op structuur, veiligheid en voorspelbaarheid. Men wilde de schoolse omgeving van het kind overzichtelijk en prikkelarm houden, wat een vrij gesloten wereld met zich mee bracht. De kinderen van SG De Keyzer hebben vaak te maken met behandeltrajecten in de (jeugd)zorg. Hierdoor realiseerde de schoolleiding van SG De Keyzer zich dat het vreemd is om de wereld van de kinderen op school zo klein te houden. Voor het goed ondersteunen van kinderen is het hele netwerk van zorg, onderwijs en gezin nodig. De basisaanpak is daarom herzien: er wordt nu systematisch en integraal aan doelen gewerkt met het netwerk rondom het kind.

Een gezamenlijke grondhouding

Ouders zijn een essentieel onderdeel van dit netwerk. Om goed samen te kunnen werken met ouders op basis van een niet vrijblijvende en wederzijdse verantwoordelijkheid, wordt gebruik gemaakt van de visie ‘Ouderbetrokkenheid 3.0’. Deze manier van systematisch en integraal met ouders samenwerken is een langdurig proces, waarvan de schoolleiding inziet dat het niet plots goed staat. Het proces wordt dan ook stap voor stap in gang gezet waarbij het eerste doel was dat alle medewerkers van SG De Keyzer een gevoel van nut en noodzaak ervaren om echt met ouders samen te werken. Dit inzicht is essentieel voor het succes van Ouderbetrokkenheid 3.0. Wat als zeer belangrijke focus wordt gezien, is dat het team één houding en één manier van werken heeft. Eenduidigheid is van belang als je samen hoogwaardige kwaliteit neer wil zetten. De visie van het hele team is dat ouders serieuze en belangrijke gesprekspartners zijn. “Wij nemen ouders niet mee, maar we nemen elkaar mee”, aldus de adjunct-directeur. Dit is een heel specifieke houding, en gaat

volgens de adjunct-directeur verder dan 'de deur staat altijd open', want dat is bij lange na niet actief genoeg: het is belangrijk om actief te communiceren en elkaar te betrekken bij de wereld van het kind. De aanwezige ouder vult aan: "Ik ervaar enorm veel steun in dat alles bespreekbaar is en dat we elkaar helpen. We ontmoeten elkaar door de groei van *ons* kind".

Interventies en vaardigheden

Dezelfde houding voor alle teamleden was stap één, daarnaast wordt er gewerkt aan interventies en vaardigheden. Een belangrijke interventie die is ingezet is het startgesprek. Hiermee wordt gewerkt aan de vertrouwensband met ouders. Bij elke nieuwe leerling is er twee keer face-to-face of telefonisch contact met ouders in de eerste week. Tijdens de startgesprekken worden de wensen en verwachtingen van ouders en school besproken. Op basis daarvan kan worden bekeken wat deze ouder nodig heeft. Het betreft immers altijd maatwerk. Voor de ouder voelde dit contact goed: "Er was gelijk een steunend contactmoment met de nieuwe leerkracht, zonder dat ik een afspraak hoefde te maken". Andere voorbeelden van interventies op het gebied van samenwerken met ouders die SG De Keyzer onlangs heeft ingevoerd zijn ouderenquêtes, klassenboeken en, inloopochtenden. Alle ouders worden begroet door alle medewerkers en er zijn informele afsluitingen van informatieavonden.

De nieuwe werkwijze is ook in partnerschap met ouders vormgegeven, middels het expertteam 'Ouderbetrokkenheid 3.0'. In dit expertteam zitten zowel teamleden als ouders. Zij denken samen na over wat de school kan doen om goed partnerschap met ouders te realiseren. Expertteams worden binnen de school op verschillende thema's (zoals rekenen en taal) ingezet: mensen raken geschoold op een onderwerp en worden daarin expert. Zij dragen hun kennis vervolgens over op hun collega's. Door het opzetten van een expertteam op het gebied van ouderbetrokkenheid, laat de school zien dat ouders net zo belangrijk zijn als bijvoorbeeld rekenen of taal.

Leerkrachten krijgen intern hulp en begeleiding bij het opbouwen van vaardigheden en het voeren van (start)gesprekken met ouders. Speciale aandacht gaat uit naar gesprekstechnieken: wat is je toon en welke taal gebruik je om verbinding te maken met ouders? Essentieel hierbij is dat wordt nagegaan wat de vraag achter de vraag is.

De verandering borgen

Een gedragsverandering gaat niet over één nacht ijs, dit ziet men bij SG De Keyzer in. Als je met het hele team anders wil gaan werken, en je wil dit op een eenduidige manier en allemaal met dezelfde houding doen, dan kost dat tijd. Doordat de directie uitdraagt hoe belangrijk zij dat vindt en planmatig te werk gaat, wordt deze visie breed gedragen door het team. Ouders staan niet los van het onderwijs. Immers, achter elke stoel van een leerling staat een ouder. Als een kind ervaart dat de ouder achter de school staat en dat er samen wordt gewerkt, is dat een solide basis voor ontwikkeling. Pas dan kan het kind groeien en bloeien. Je kunt de leerling en de ouder daarom niet los van elkaar zien. Een leerkracht mag het contact met ouders ook best moeilijk vinden, dat begrijpt men hier goed. Wat daarna volgt is bouwen aan het vakmanschap van het 'zijn van een leerkracht'. Een leerkracht als vakman ziet in dat ouders essentieel zijn en werkt nauw met hen samen. Dit leren leerkrachten niet altijd op de pabo, dus leren zij dat bij SG De Keyzer intern en tijdens hun werk.

3.4 De Fontein in Rotterdam

Basisschool de Fontein in Rotterdam is een echte buurtschool in de grote stad. De school is een afspiegeling van de wijk met een grote culturele diversiteit. Tijdens het interview is gesproken met de directeur, de intern begeleider en een ouder.

Het belang van de informele sfeer

Op CBS de Fontein in Rotterdam, een school van Stichting Kind en Onderwijs Rotterdam, zijn de ouders duidelijk een onderdeel van de school. Zo is er een krachtig ouderinitiatief, mede ontstaan om te behouden dat de school een afspiegeling van de (gemengde) wijk is. Het ouderinitiatief vormt zelf ook een goede afspiegeling van de wijk en zorgt voor interessante activiteiten, informatie en werving. Verder is er 'Fontein na school' een club ouders die na schooltijd op school activiteiten aan kinderen aanbiedt op het gebied van cultuur, sport of recreatie. Voor het initiatief 'Vrienden van de Fontein' zamelen ouders geld in - onder andere voor het schoolreisje -, zodat alle kinderen kunnen meedoen aan activiteiten van de school. De school staat open voor alle ideeën van ouders en is altijd bereid over nieuwe initiatieven na te denken en ze te bespreken. Zo is er onlangs op initiatief van een van de ouders een zwerfboekenkast in de hal van de school geplaatst, waar iedereen boeken in kan zetten en mee mag nemen. De informele sfeer voel je wanneer je de school binnen komt. Deuren staan open, er lopen ouders rond en iedereen wordt hartelijk ontvangen en begroet. Ouders, leerkrachten en directeur kennen elkaar goed. Er wordt gesproken over schoolse onderwerpen, maar ook over alledaagse zaken en hoe het thuis gaat. Vanuit de informele sfeer wordt een sterke band met ouders opgebouwd. Deze band met ouders zorgt ervoor dat het makkelijker is om gesprekken te voeren over lastige situaties en uitdagingen.

Ouders serieus nemen

De school neemt ouders altijd serieus en heeft vertrouwen in ouders. Of ouders nu iets willen organiseren in de informele sfeer of vragen hebben over de aanpak van de school. Lopen ouders ergens tegenaan of zien ze verbetermogelijkheden, dan staat de school daar voor open en is ze bereid om mee te denken met de ouder. Dit is ook wat de geïnterviewde ouder ervaart. Op het moment dat zij merkt dat haar zoon meer uitdaging nodig heeft, trekt ze snel aan de bel. Ze wordt meteen gehoord en de drempel om in gesprek te gaan is laag omdat ze de school goed kent. "We worden als ouders herkend en erkend in onze betrokkenheid als ouder", zo geeft moeder aan.

Ouders worden gezien als expert en deskundige van hun kind(eren). De school is dan ook van mening dat ze alleen in samenwerking met ouders als educatief bondgenootschap een optimale ondersteuning aan kinderen kan bieden en het belang van het kind voorop kan zetten. De school vindt het prettig wanneer ouders kritisch (durven) zijn, want zo zegt de intern begeleider: "Een kritische ouder houdt je scherp".

Om goed aan te sluiten bij de ouder is het volgens de Fontein soms van belang om een stapje verder te gaan dan wat strikt de opdracht van de school is. Zo gaat de intern begeleider bijvoorbeeld wel eens met ouders mee naar een afspraak over het kind. Door iets extra's te doen laat de Fontein zien dat ze er is voor ouders en dat ouders en school samen staan.

Uitleggen en voorbeelden geven

Wanneer er sprake is van een extra ondersteuningsbehoefte, ziet de school het als een belangrijke taak om goed aan ouders uit te leggen wat het doel is van een bepaalde ondersteuning en voorbeelden te geven van wat die ondersteuning voor het kind kan opleveren. Daarbij worden geregeld andere ouders als ervaringsdeskundige ingezet. De school merkt dat veel ouders het prettig vinden om van een andere ouder te horen hoe zij de ondersteuning hebben ervaren en wat dat voor hun kind heeft betekend en opgeleverd. Wanneer de Fontein werkt aan een plan van aanpak voor een leerling met een extra ondersteuningsbehoefte, informeert de school de ouders regelmatig over hoe het ervoor staat. Moeder zegt daarover: “Het is ook belangrijk om halverwege te communiceren. De Fontein geeft steeds duidelijk aan: we zijn bezig, we zijn er nog niet helemaal uit en kom gerust naar ons toe als er vragen zijn. Ze houden mij desgevraagd op de hoogte van alle ontwikkelingen die er zijn”. Door ouders regelmatig te informeren, merken ouders dat er daadwerkelijk iets wordt gedaan met hun vraag of zorg, ook al is dat nog niet direct zichtbaar in de klas.

Open en eerlijk

Een open communicatie staat bij de Fontein hoog in het vaandel. De school doet niets zonder dat ouders ervan af weten, bespreekt alle resultaten en observaties in het bijzijn van ouders en zorgt ervoor dat ouders de resultaten ook kunnen begrijpen door gebruik te maken van beeldend materiaal. De school neemt verder haar eigen rol serieus en is niet bang haar professionele mening te geven. Denkt de Fontein dat vanuit onderwijskundig perspectief de aanpak van de school beter is dan wat ouders voorstellen, dan wordt dit duidelijk aan ouders uitgelegd door voorbeelden te geven van de aanpak, uit te leggen waarom die aanpak wordt gehanteerd en wat de voordelen van de aanpak zijn voor de leerling. De school is echter altijd bereid om ook de mening en ideeën van ouders te bespreken, om zo samen tot de beste aanpak voor het kind te komen. Daarbij vindt de Fontein het van belang om zich kwetsbaar op te kunnen stellen en te laten zien dat de school zelf ook nog kan leren. Moeder vertelt: “In overleg met ons als ouders kwam er iemand van het samenwerkingsverband onze zoon observeren. Deze observatie werd nabesproken met de leerkracht, de intern begeleider en mijzelf. Het was goed om te zien dat de intern begeleider en leerkracht daarbij een actieve houding aannamen en lieten zien dat ze alle informatie, tips en ideeën wilden meenemen en ervan wilden leren. De Fontein pretendeert richting ouders niet de waarheid in pacht hebben en alles al te weten, maar geeft open aan zich verder te willen ontwikkelen. Dat vind ik erg krachtig”.

3.5 De Horizon in Hengelo

Basisschool De Horizon in Hengelo is een school voor nieuwkomers. De Horizon biedt onderwijs aan circa 95 kinderen die korter dan twee jaar in Nederland zijn of die de Nederlandse taal nog niet voldoende beheersen om naar een reguliere basisschool te gaan. De school focust op taalontwikkeling, sociale competenties en burgerschapsvorming en heeft een regionale functie. De Horizon werkt daarnaast volgens de principes van De Vreedzame School en heeft veel aandacht voor de democratische gemeenschap. Bij het gesprek zijn de directeur, de intern begeleider en een ouder aanwezig.

Ouderpartnerschap: je welkom voelen

Op De Horizon wordt niet gesproken over *ouderbetrokkenheid* maar over *ouderpartnerschap*. Ook is ouderpartnerschap geen losstaand onderwerp op de interne gespreksagenda maar is het verweven in alle overkoepelende gespreksthema's. Er wordt gewerkt aan partnerschap met ouders op verschillende gebieden. Dit begint met informeel partnerschap: het belang van je welkom voelen in de school van je kind. Om ouders zich welkom te laten voelen stelt De Horizon haar deuren letterlijk en figuurlijk open. Ouders kunnen op elk gewenst moment binnenkomen, om met de directeur te praten, vragen te stellen of om naar hun kinderen te kijken. Door als directeur en leerkracht zichtbaar te zijn, met letterlijke open deuren en door ouders dagelijks de handen te schudden bij de ingang, wordt gezorgd dat ouders ook daadwerkelijk binnen komen en zich welkom voelen. Elke ochtend staat het personeel bij de deur om alle ouders en kinderen welkom te heten. Dit soort momenten zijn belangrijk in het informele partnerschap, want juist op deze dagelijkse en normale momenten worden problemen zichtbaar. Denk hier aan ouders die problemen ervaren met het op tijd zijn. Als je als leerkracht de ouder een kop koffie aanbiedt en hier even over praat, hoor je vaak dat er veel meer achter schuil gaat dan je op het eerste oog zou denken. Daar ga je dan samen over in gesprek. "De juf heeft altijd tijd, ze is zo lief!", aldus de ouder.

Maatschappelijk en educatief partnerschap

Belangrijk in de visie op ouderpartnerschap bij De Horizon is dat het gezin – dus niet alleen het kind – centraal staat. Er is bijzonder oog voor het gehele gezin en hoe het in brede zin gaat met de ouders. Deze maatschappelijke vorm van partnerschap betekent dat de leerkracht actief in gesprek gaat over hoe het gaat met de ouders: hoe worden zij ondersteund, doen zich problemen voor op het gebied van bijvoorbeeld huisvesting of financiën, etcetera. De filosofie is dat wanneer ouders zich beter voelen, het ook beter zal gaan met het kind. De school helpt wanneer zich problemen voordoen: zij neemt (altijd in overleg) contact op met relevante instanties en verwijst door, naar bijvoorbeeld het wijkteam. Daarnaast leren ze de ouders ook dingen zelf te doen en geven zij hen het vertrouwen om het zelf te doen. Vooral als het gaat om de angst om in het Nederlands te praten ('Straks verstaan ze me niet of begrijp ik het niet'). Een voorbeeld hiervan is dat een ouder een afspraak wilde maken met de huisarts en aan de directrice vroeg dit te doen. Zij hebben het telefoongesprek samen voorbereid en de ouder heeft zelf gebeld in de aanwezigheid van de directrice. Er werd een doktersafpraak gemaakt en de ouder had een goede succeservaring hierdoor.

De focus op het gezin uit zich ook op andere momenten. Bij het recente kerstontbijt bijvoorbeeld, waar ouders, broertjes en zusjes gewoon konden aanschuiven aan de lange tafel, zonder dat zij dit hoefden te vragen. Ouders weten dat zij altijd welkom zijn. Om educatief partnerschap te creëren worden ouders uitgenodigd om bij de lessen aanwezig te zijn. Doordat de kinderen en ouders van De Horizon van over de hele wereld komen is het belangrijk dat zij zien hoe men hier met kinderen werkt en hoe dat verschilt van de leer- en spelmethodes vanuit het thuisland. Door op de school te komen kijken kunnen ouders de hulp ook thuis bieden bij bijvoorbeeld het maken van huiswerk, voorlezen of samen een spel spelen. Wanneer kinderen extra zorgbehoeften hebben wordt dit met ouders besproken en wordt hen op een begrijpelijke manier uitgelegd wat er gaande is. Flexibiliteit is hier onmisbaar: voor het ene kind zijn drie gesprekken met de ouders voldoende, voor het andere kind ruim tien gesprekken. Hier wordt tijd voor vrijgemaakt.

De Vreedzame School

Hoe moeilijk het contact met ouders ook begint, het werken aan de relatie is ontzettend belangrijk bij De Horizon. De school is een oefenplaats voor een vreedzame gemeenschap voor zowel kinderen als ouders. Ook wanneer ouders een keer over de schreef gaan in boosheid, hebben zij herstelrecht. Dit betekent dat je mogelijk twee stapjes terug moet doen voordat je weer drie stappen vooruit kunt gaan. Wederzijds begrip is hier heel belangrijk. Een belangrijk onderdeel van deze diepgaande relatie tussen school en ouders is dat de school gedrag altijd in perspectief plaatst. Over een boze ouder wordt niet vervelend nagepraat door collega's. Er wordt gewerkt met conflicthantering door middel van mediatie, vanuit het gedachtegoed van de Vreedzame School. Niet alleen kinderen worden aangesproken op hun gedrag, maar ook ouders en collega's. Leerkrachten oefenen hiermee door middel van interne trainingen.

Het belang van preventief werken

Het personeel is medeverantwoordelijk voor alle kinderen: elke leerkracht kent elk kind en is voor elk kind verantwoordelijk. Door middel van een sterke focus op preventief werken worden problemen met ouders voorkomen en verloopt het partnerschap soepel. Door bij de start te investeren in de relatie voorkom je grote problemen. Dit valt of staat met de kwaliteiten van het personeel van de school, zo zegt de directeur: "Het gaat om visie op ouderpartnerschap." Naast didactische en pedagogisch competenties en algemene gesprekstechnieken, is het contact met ouders een wezenlijk deel van het dagelijks handelen van een goede leerkracht. Veel aandacht is er daarom voor preventie. "Durf te vertrouwen op de dialoog: Kies een focus op de inhoud, het gevoel, de interactie of de procedure. Wat nodig is, is per ouder verschillend". Alle vier de interventieniveaus zijn aanwezig in een gesprek, maar per ouder kan het verschillen welk interventieniveau meer de focus verdient. Als professional moet je je hier aanpassen op de ouder: als de ouder het over de inhoud wil hebben, zal hij niet direct ingaan op zijn gevoel. Dit moet je weten te herkennen. De ouder vertelt: "Deze directeur heeft haar telefoon open, haar deur open en haar hart open. Eigenlijk is ze een soort oppermoeder".

3.6 Don Sarto in Tilburg

Basisschool Don Sarto in Tilburg is een kleine buurtschool, met een grote diversiteit aan leerlingen. De school kenmerkt zich door haar laagdrempeligheid en door leerkrachten die jaarlijks op bezoek gaan bij het kind en zijn of haar ouders thuis. Bij het gesprek zijn de directeur, de intern begeleider, een onderwijsassistent en een ouder van twee schoolgaande kinderen aanwezig.

Thuis op school

Basisschool Don Sarto is een kleine school waar naar eigen zeggen generatie op generatie naartoe gaat. Men kent elkaar goed, wat de laagdrempelige sfeer ten goede komt. Ouderbetrokkenheid is hier ingebed in de organisatie; het is vanzelfsprekend dat ouders en leerkracht gedurende het schooljaar met regelmaat contact hebben, zowel op school als bij het kind en ouders thuis. Een belangrijk onderdeel van de visie op het kind is dat het kind zich niet in twee verschillende werelden bevindt maar dat school en gezin samenwerken om tot één leefwereld te komen. Hiervoor is het belangrijk dat de leerkracht een goed beeld heeft van hoe het kind thuis leeft en dat er vertrouwdheid tussen kind, ouders en

leerkracht ontstaat. De school probeert zich altijd te verplaatsen in de ouder en is ervan overtuigd dat eenieder het beste voor het kind wil. Als er boosheid bij de ouder is, dan gaat de school na wat hierachter zit en ontrafelt de weerstand vanuit het oogpunt dat je uiteindelijk hetzelfde doel hebt. Gedurende het schooljaar blijven ouders en school met elkaar in gesprek over de ontwikkeling van het kind, niet alleen bij rapportgesprekken en informatieavonden, maar ook in koffiekamers en tijdens borrels. Deze informele momenten zorgen ervoor dat ook ouders zich thuis voelen in de school en zij laagdrempeligheid ervaren in hun contact met de school.

Afspraken maken met ouders gebeurt niet alleen tussen school en ouders, maar ook door kinderen initiatief te laten nemen in projecten en op die manier ouders te betrekken. Een concreet voorbeeld hiervan is de rookvrije zone bij de ingang van de school. Kinderen mochten aangeven wat zij zelf écht veranderd wilden zien in of rondom de school. Bij Don Sarto staat het kind centraal, en vanuit deze gedachte worden ouders ook betrokken.

Huisbezoeken

Door aan het begin van elk schooljaar een huisbezoek in te plannen, wordt de leerkracht een bekende van het gezin en zorg je dat je elkaar gedurende het schooljaar makkelijker kunt contacteren. De huisbezoeken zijn een essentieel onderdeel van zorgen voor één leefwereld van het kind. Op deze momenten komt de leerkracht van Don Sarto bij het kind en de ouders thuis en wordt op een informele wijze gewerkt aan de relatie. Door met elkaar te delen waar je tegen aan loopt wordt het vertrouwen in elkaar versterkt. Tijdens de huisbezoeken heb je het wel over de ontwikkeling van het kind maar dit is niet het hoofddoel van deze momenten. Het is bedoeld voor ouders om de mens achter de leerkracht te leren kennen en voor leerkrachten om een completer beeld van het kind en diens gezin te vormen. Dit bevalt goed, zo stelt de directrice: "Omdat het ongedwongen is, is het makkelijker om signalen met elkaar te bespreken. Dit persoonlijke contact leidt tot rust van twee kanten."

Samenwerken en communiceren bij extra zorgbehoeften

Met het oog op passend onderwijs is de school eerlijk tegen ouders over wat zij kunnen bieden. In dit traject is ruimte voor discussie en wordt gepraat over zorgen en twijfels bij ouders. De insteek is om het kind op Don Sarto te houden, maar als het kind iets nodig heeft wat de school niet kan bieden dan komt dit nooit onverwacht. Over elk aspect van de ontwikkeling van het kind wordt met ouders gesproken, wat ertoe leidt dat niemand voor verrassingen komt te staan. De school trekt hierbij geen conclusies zonder de ouder meegenomen te hebben in het proces. Zo is men aan weerszijden helder over de insteek en het erover eens dat het belang van het kind altijd voorop staat. Deze continue communicatie leidt er zelfs toe dat ouders van kinderen die zijn doorverwezen naar het speciaal basisonderwijs nog steeds contact hebben met de school. Er wordt dan ook gepraat over wat moeilijk is als het kind al niet meer op Don Sarto zit. De ondersteuning eindigt dus niet bij een doorverwijzing.

De moeder van een leerling in groep 2 vertelt: "Bij het inschrijven heb ik gelijk aangegeven wat er aan de hand is. Toen mijn kind eenmaal was aangenomen op de school heeft de school ook geholpen met het contact met een externe specialist; er werd echt met ons meegedacht". Dit heeft geleid tot een samenwerking tussen alle betrokkenen, waarbij men ook kritisch is op elkaars voorstellen. Zo stelde de specialist voor om het kind op een

externe locatie te testen, maar toen duidelijk werd dat het kind dat niet wilde, heeft moeder bij de school en de specialist aangegeven op zoek te willen gaan naar een andere optie. Ze heeft toen tijdelijk de onderzoeken gestaakt en de wens uitgesproken de onderzoeken liever op school te laten plaatsvinden. Uiteindelijk is gekozen voor een middenweg; nu gaat de onderwijsassistent mee naar het onderzoek om de veilige basis die er op school is mee te nemen naar het externe onderzoek. In het gesprek wordt duidelijk dat empathisch vermogen een belangrijke factor is in de succesvolle aanpak op Don Sarto. “De relatie is essentieel: je kent de ouder en je kent het kind. Als leerkracht ben je ook mens en we vinden het belangrijk dat je dit ook durft te zijn.” Dit leidt ertoe dat je in elkaars positie kunt verplaatsen en begrip voor de complexiteit krijgt. Hierbij zijn juist de kleine stappen in het opbouwen van een relatie en vertrouwdheid heel belangrijk. De leerkracht en directeur hebben bij deze moeder aangegeven dat zij niet kunnen garanderen dat het kind op Don Sarto kan blijven, maar de school houdt zich niet in en gaat ver in haar moeite om dit wel te bewerkstelligen. Ouders voelen zich hierdoor begrepen, gehoord en serieus genomen.

3.7 Praktijkvoorbeelden: conclusies

Een eerste belangrijke conclusie is dat partnerschap bij Passend Onderwijs niet heel anders hoeft te zijn dan bij leerlingen zonder extra ondersteuningsbehoefte. Voor de ontwikkeling van alle leerlingen is een goede band met ouders van belang, waarbij gezamenlijk en vanuit partnerschap met ouders gewerkt wordt. Dat zorgt ervoor dat wanneer wèl extra ondersteuning nodig is, school en ouders eenvoudiger samen tot een oplossing kunnen komen. Er zijn wel extra aandachtspunten wanneer gesprekken worden gevoerd over een leerling met een extra ondersteuningsbehoefte. Naast enkele algemene opmerkingen over goed partnerschap met ouders, worden deze specifieke aandachtspunten hieronder besproken.

Grondhouding: ouders doen ertoe

“Ouders kun je niet los zien van het onderwijs en ouders zijn net zo goed onderdeel van het onderwijs als bijvoorbeeld taal en rekenen” (De Keyzer). “Partnerschap is geen losstaand onderwerp op de interne gespreksagenda, maar is verweven in alle overkoepelende gespreksthema’s” (De Horizon).

Wat opvalt is dat alle zes scholen aangeven dat ouderbetrokkenheid er echt toe doet. Ze zèggen niet alleen ouders belangrijk te vinden, ze vïnden ouders ook echt belangrijk. Educatief partnerschap is niet alleen een mooi begrip op papier, maar de scholen zijn ervan overtuigd dat ouders waardevolle kennis en informatie bezitten over hun kind, waarmee de school het onderwijs aan de leerling kan verbeteren. School en ouders staan naast elkaar. *“Alleen in samenwerking met ouders als educatief bondgenootschap kan de school een optimale ondersteuning aan kinderen bieden en het belang van het kind voorop zetten” (De Fontein). “Het kind bevindt zich niet in twee verschillende werelden: school en gezin werken samen om tot één leefwereld te komen” (Don Sarto).*

De school weet als geen ander hoe ze het onderwijs het best vorm kunnen geven. Maar waar het aankomt op de individuele benadering van leerlingen, is de ervaring van ouders cruciaal. En niet alleen om samen te bedenken hoe de leerling het best ondersteund kan worden in de klas, maar ook zodat de leerling merkt dat ouders en school naast elkaar

staan en hetzelfde willen voor het kind. Het hele team draagt deze houding uit. *“We willen partnerschap met het hele team op een eenduidige manier en met dezelfde houding vormgeven, dat kost tijd maar is belangrijk. Het heeft geen zin als een paar leerkrachten het heel goed doen en de rest niet, we maken samen het proces door van ouderbetrokkenheid naar partnerschap” (De Keyzer).*

Een band opbouwen

Om goed samen te kunnen werken met ouders is het volgens de zes scholen een logische start om eerst een band met ouders op te bouwen. Een vertrouwensband opbouwen kost tijd en gebeurt actief vanuit de informele sfeer. De gesproken scholen doen dat op verschillende manieren: alle ouders iedere dag de handen schudden, clubjes oprichten waar ouders aan mee kunnen doen, ouders binnen laten voor koffie of een kijkje in de klas en het afleggen van huisbezoeken waardoor de leerkracht de leefwereld van het kind beter leert kennen. *“De deur staat altijd open’ is te makkelijk en niet actief genoeg” (De Keyzer). “Tijdens huisbezoeken gaat het wel over de ontwikkeling van het kind, maar dit is niet het hoofddoel. Het is bedoeld om de mens achter de leerkracht te leren kennen en voor leerkrachten om een completer beeld van het kind en diens gezin te vormen” (Don Sarto).*

De scholen zijn zich ervan bewust dat het opbouwen van een band tijd kost. Maar, zo geven De Horizon en Don Sarto aan, uiteindelijk levert dat tijd op wanneer gevoelige onderwerpen met ouders moeten worden besproken. Wat nodig is om een sterke band op te bouwen is per ouder verschillend. Er wordt dan ook door verschillende scholen rekening gehouden met de behoeften van ouders. *“Bij een nieuwe leerling is in de eerste week twee keer face-to-face contact met de ouders. Op basis daarvan kijken we wat de ouders nodig hebben” (De Keyzer).*

Betrokkenheid via leerlingen

Enkele scholen geven aan dat ouders zich meer betrokken voelen bij school, wanneer hun kind duidelijk betrokken is bij het contact met school. Dit kan gaan om kleine zaken, zoals het initiatief van leerlingen op Don Sarto tot een rookvrije zone voor ouders rondom de school. Maar het kan ook gaan om betrokkenheid bij onderwijs gerelateerde zaken zoals wanneer leerlingen aanwezig zijn bij de oudergesprekken, of zoals op de Eekeringe waar leerlingen hun eigen leerproces presenteren aan mentor en ouders. *“Doordat de leerling eigenaar is van het eigen leerproces en dat aan ouders presenteert, zijn ouders meer betrokken en is er duidelijker sprake van partnerschap” (De Eekeringe).*

Verwachtingen

Problemen tussen ouders en school ontstaan vaak doordat de partijen verschillende (onuitgesproken) verwachtingen van elkaar hebben. Verschillende scholen benoemen dan ook dat het goed is om op de hoogte te zijn van elkaars verwachtingen en uit te spreken welke verwachtingen wel en niet waargemaakt kunnen worden. *“Don Sarto kan niet garanderen dat het kind op de school kan blijven, maar de school houdt zich niet in en gaat ver in haar moeite om dit wel te bewerkstelligen”, “Wanneer verwachtingen zijn uitgesproken, kun je elkaar hier ook op aanspreken. Het is niet vrijblijvend” (De Keyzer).*

Misschien zijn verwachtingen van ouders (ten aanzien van de ondersteuning aan hun kind) niet altijd realistisch, de scholen staan er wel voor open en proberen zich in de ouders te verplaatsen. Dat zorgt ervoor dat ouders zich gehoord en begrepen voelen. Verwachtingen

over de inhoud van een gesprek bespreken, is volgens De Meerpaal ook belangrijk zodat iedereen met hetzelfde beeld het gesprek gaat voeren.

Passend partnerschap

Om Passend Onderwijs te realiseren proberen scholen de (ondersteuning)behoefte van leerlingen te achterhalen. De scholen waarmee gesproken is, geven veelal aan óók de behoeften van ouders te achterhalen. Dat kan zijn in de manier waarop ouders graag contact willen onderhouden met de school, maar sommige scholen gaan een stapje verder. *“Wanneer ouders zich goed voelen, zal het ook beter gaan met het kind. Daarom ondersteunen wij ook bij persoonlijke zaken” (De Horizon). “Om goed aan te kunnen sluiten bij de ouder is het soms van belang om een stapje verder te gaan dan wat strikt de opdracht van de school is” (De Fontein).*

De scholen steken hun nek uit om zoveel mogelijk (in het belang van het kind) tegemoet te komen aan wensen van kinderen en ouders. *“Denk niet direct dat het niet gaat lukken, maar durf. En werk vanuit de insteek: we hebben dit nog nooit eerder gedaan, maar we gaan het wel proberen” (De Meerpaal).*

Communicatie

Goede communicatieve vaardigheden van leerkrachten en andere teamleden, worden veelal genoemd als noodzakelijke competentie voor goed partnerschap. Daarbij komen drie aspecten naar voren: regelmatig communiceren, om kunnen gaan met kritiek en een gesprek positief kunnen insteken.

1. Regelmatig communiceren

Problemen ontstaan niet plotseling maar hebben een (langzame) aanloop. De scholen benoemen dit als een belangrijk gegeven en zeggen dat ze ouders voortdurend op de hoogte houden van iedere stap die ze zetten. Van de eerste twijfels, tot een nieuwe aanpak, tot een observatie door een externe, tot het zoeken naar een andere school. Hierdoor komen ouders niet voor verrassingen te staan en bewegen ouders en school met elkaar mee. *“Over elk aspect van de ontwikkeling van het kind wordt met ouders gesproken, wat ertoe leidt dat niemand voor verrassingen komt te staan” (Don Sarto).*

2. Omgaan met kritiek

Ondanks de goede band met ouders, duidelijk uitgesproken verwachtingen en het meenemen van ouders bij iedere stap, kan het voorkomen dat een ouder kritiek heeft op de manier waarop de school hun kind ondersteunt. Goed om kunnen gaan met kritiek is volgens de scholen dan ook van belang om er samen op een prettige manier uit te komen. *“Ouders mogen ook kritisch zijn op een school, ze hoeven niet zomaar klakkeloos achter een school te staan” (De Meerpaal).*

Kritiek kan uitmonden in boosheid. Volgens de scholen is het cruciaal dat zij zich in ouders kunnen inleven, zodat de school kan achterhalen waar de boosheid vandaan komt en hoe school en ouders weer op één lijn kunnen komen. *“Als er boosheid bij de ouders is dan gaat de school na wat hierachter zit en ontrafelt de weerstand vanuit het oogpunt dat je uiteindelijk hetzelfde doel hebt” (Don Sarto). “We gaan na wat de vraag achter de vraag is. Het is voor de ouder altijd vanuit de beste bedoelingen voor het kind” (De Keyzer).* Kritiek van de ouder kan de school belangrijke informatie opleveren en wordt door de scholen gezien als feedback en input voor verdere ontwikkeling van de school. *“Een kritische ouder houdt je scherp” (De Fontein).*

3. Positieve insteek

Een ander onderdeel van goede communicatieve vaardigheden is het gesprek positief kunnen insteken. Zeker wanneer het gaat om ouders van een leerling met een extra ondersteuningsbehoefte is de kans aanwezig dat ouders regelmatig ‘probleemgesprekken’ hebben met de school. Enkele positieve opmerkingen kunnen dan helpen. *“De school realiseert zich goed dat problemen niet allemaal de schuld van de ouder zijn, maar dat ouders dat soms wel zo ervaren. Gesprekken met ouders worden daarom vaak gestart met een compliment naar de ouder en met het tonen van begrip voor de situatie thuis” (De Meerpaal).*

Werken aan vaardigheden en competenties

De vaardigheden en competenties van leerkrachten, intern begeleiders en directie, wat betreft de omgang met ouders doen ertoe, maar zijn niet altijd aanwezig. Veel scholen geven aan dat de omgang met ouders maar weinig wordt behandeld tijdens de opleiding. *“Gesprekstechnieken zijn belangrijk en worden niet uitvoerig behandeld tijdens de opleiding. Hoe bel of mail je een ouder en hoe voer je een moeilijk gesprek? Als een vakman!” (De Keyzer).* Verschillende scholen geven dan ook aan actief aan deze competenties en vaardigheden te werken. Het is bijvoorbeeld onderdeel van een coachingstraject voor nieuwe leerkrachten of er wordt gebruikt gemaakt van een bepaalde werkwijze of methode zoals Ouderbetrokkenheid 3.0 of de Vreedzame School. *“[Ook als het gaat om het contact met ouders] wordt gewerkt met conflicthantering door middel van mediatie vanuit het gedachtegoed van de Vreedzame School” (De Horizon).*

4. Bouwen aan pedagogisch partnerschap

Uit de literatuur is bekend dat ouderbetrokkenheid, pedagogisch partnerschap en een goede dialoog voeren met ouders door veel leraren en schoolleiders moeilijk gevonden wordt. Uit onderzoek besproken in hoofdstuk 1 zijn werkzame factoren voor het bewerkstelligen van pedagogisch partnerschap bekend. Het realiseren van pedagogisch partnerschap vraagt een passende grondhouding en visie van de school. Met die basis kan contact worden opgebouwd, waarin verwachtingen duidelijk worden uitgesproken en er ruimte is voor positiviteit en het omgaan met kritiek. Om dit goed aan te kunnen is het soms nodig competenties -zoals communicatieve vaardigheden- te versterken. De informatie in hoofdstuk 2 schetst voornamelijk een beeld van problematische situaties, zowel vanuit het standpunt van ouders, als vanuit het standpunt van scholen. De boodschap die vertegenwoordigers van beide partijen geven om problemen te voorkomen, is onder meer dat tijdig en goed communiceren cruciaal is, een aspect dat ook duidelijk uit onderzoeksliteratuur naar voren komt.

Hoe scholen dit realiseren kan verschillen, passend bij de school, maar de in hoofdstuk 3 geportretteerde scholen zien veel kansen in het betrekken van leerlingen. De conclusies die we in dat hoofdstuk formuleren ondersteunen eveneens de bevindingen uit de onderzoeksliteratuur.

De meest voorname conclusie is dat partnerschap bij passend onderwijs in de basis hetzelfde vraagt van scholen als 'gewoonlijk'. Uiteraard zullen er altijd problematische situaties voorkomen waarin scholen en ouders er samen niet uit komen. Partnerschap is soms moeilijk. Een eerste belangrijke stap om het partnerschap zo goed mogelijk in te vullen is het aannemen van een grondhouding waarin ouders er echt toe doen. Deze grondhouding zou voelbaar moeten zijn in alle lagen binnen het onderwijs: van de conciërge, de leraar en de directie tot en met het bestuur en de raad van toezicht, met inbegrip van de externe medewerkers die binnen de school actief zijn.

In dit hoofdstuk formuleren we op basis van het onderzoek enkele aanbevelingen, waarbij de eerste stap uiteraard is het werken aan en kiezen voor die grondhouding.

4.1 Aanbevelingen

Grondhouding: ouders doen ertoe

Partnerschap met ouders start met de juiste grondhouding bij leraren, schoolleiding en andere betrokkenen in het onderwijs. Om partnerschap met ouders te laten slagen is een grondhouding van belang waarbij ouders er écht toe doen. Dit betekent een open klimaat, waarin zonder vooroordelen naar ouders wordt gekeken. Vermijd algemene negatieve beeldvorming over ouders, dat gaat snel een eigen leven leiden. Er bestaan geen 'te domme, te slimme, of asociale ouders', maar alleen ouders die zich soms ongelukkig of onhandig uiten. Als ouders hun zorgen uiten en de leraar neemt deze serieus, voelen ouders dat hun inbreng waardevol is. Het is belangrijk dat leraren dit in hun professionele houding uitstralen én naleven. Belangrijk is dat deze grondhouding door het hele team gedragen wordt, niet alleen door de leiding of door een enkele leraar. Een concrete aanvullende aanbeveling is om ervoor te zorgen dat er niet negatief wordt gesproken over

ouders in de teamkamer. Dit komt niet ten goede aan het beeld van de ouder(s) en past niet bij de grondhouding dat pedagogisch partnerschap met alle ouders wordt nagestreefd.

Een band opbouwen

Wanneer de grondhouding goed is kan worden gewerkt aan de band met ouders. Het is aan te raden tijdig contact te maken met ouders en aan een (vertrouwens)band te werken, mede om in de toekomst problemen te voorkomen óf om adequater op problemen te kunnen reageren. Investeren in een band met alle ouders is een vorm van preventie, een investering die zich later terugbetaalt. Dat effect is mogelijk nog groter voor de ouders van leerlingen met ondersteuningsbehoeften. Wanneer de basis voor goed contact is gelegd en aan een band wordt gewerkt door inzet van meer informele momenten, kunnen serieuzere gesprekken ook beter gevoerd worden. Voer bijvoorbeeld (nieuwe) informele en gezellige activiteiten in die ervoor kunnen zorgen dat de band met ouders versterkt. Door in de relatie te investeren, voornamelijk via dit informele contact, wordt de dialoog gaande gehouden en voelen alle partijen zich meer op hun gemak.

Betrokkenheid via leerlingen

Ouders kennen hun kind meestal het beste, dus het is goed voor een leraar om zich te verdiepen in zowel de schoolse- als de thuiscontext. Iedereen heeft het beste voor met het kind, dus probeer die gemeenschappelijke grond op te zoeken met ouders. Soms is het moeilijk om direct contact te leggen met de ouder, daarom kan het helpen om de leerling meer te betrekken bij dit proces. Zo ziet de leerling ook dat iedereen samenwerkt voor zijn of haar bestwil. De leerling kan bijvoorbeeld zijn of haar eigen leerproces presenteren aan ouder en leraar en daarmee de start vormen voor de dialoog tussen alle drie de spelers in deze driehoek. Ook andere vormen van leerlingparticipatie op school, bijvoorbeeld bij het bedenken van het schoolpleinbeleid voor ouders, kunnen leiden tot een verhoogde betrokkenheid van ouders en dus een versterkt partnerschap. Ouders en school kunnen elkaar vinden in het gemeenschappelijke doel om het beste voor het kind te bereiken.

Verwachtingen

Bij elke nieuwe samenwerking en bij elk gesprek met ouders is het belangrijk om verwachtingen naar elkaar uit te spreken. Elk schooljaar zijn er nieuwe ouders met wie kan worden verkend wat de verwachtingen zijn. Zowel ouders als school kunnen hun verwachtingen uitspreken over de mate van betrokkenheid, de rollen en de manier van omgang met elkaar. Zo kan een school stellen alles uit de kast te willen halen voor een kind, maar is het ook belangrijk daarbij aan te geven hoe ver de school kan gaan. Waar begint en eindigt ieders verantwoordelijkheid? Daarom is het aan te bevelen om continu samen met ouders verwachtingen te delen en vervolgens te bespreken waarom deze verwachtingen wel of niet realistisch zijn. Zo kan rekening worden gehouden met elkaar en met wat binnen ieders mogelijkheden ligt. Dit is in ieder geval noodzakelijk bij de start van het schooljaar maar kan bij elk gesprek terugkomen. Als ouders een gesprek ingaan met een bepaalde uitkomst in hun hoofd en de leraar weet dat die uitkomst in ieder geval niet haalbaar is, dan is het belangrijk om daar zo snel mogelijk achter te komen. Dat kan alleen door te communiceren.

Communicatie

Tijdig, helder en regelmatig communiceren is een kernelement van goed partnerschap met ouders. Op tijd met ouders praten, zowel bij de start van het schooljaar als direct als de

school iets signaleert of opmerkt, is heel belangrijk. Neem ouders mee door hen te vertellen wat de leraar doet of van plan is en overval hen niet; ouders zijn immers op vele manieren afhankelijk van de school. De eerdergenoemde kennisachterstand die ouders vaak hebben kan verminderd worden door ouders aan te moedigen vragen te stellen én door hen mee te nemen bij elke stap en de voorafgaande waarnemingen, twijfels en zorgen. Concreet is het daarbij beter om te bellen dan te mailen. Een mail is snel getypt maar leidt ook sneller tot een verkeerde opvatting. Ook kan het goed zijn om meteen een vervolgspraak te plannen om terug te kijken op het verloop van de afspraken. Continue blijven communiceren is belangrijk, omdat het welbevinden van het kind thuis en op school kan veranderen en verwachtingen daarom kunnen verschuiven. In het bijzonder is het goed voor de relatie om ook positieve zaken te benoemen. Neem bijvoorbeeld ook contact op met ouders om goed nieuws te brengen, en doe dat ook tijdens gesprekken over lastige onderwerpen. Bedenk bijvoorbeeld voorafgaand aan een oudergesprek wat de leerling en ouders goed oppakken en zorg ervoor dat daar ook erkenning voor is tijdens het gesprek. En sta open voor kritiek, ook al is dit soms best lastig. Het is belangrijk kritiek niet te zien als een persoonlijke aanval maar als een manier voor een ouder om op te komen voor diens kind. Ga na waar de kritiek en eventuele boosheid vandaan komt en zoek naar mogelijkheden om weer dichterbij elkaar te komen.

Werken aan vaardigheden en competenties

Om bovenstaande aanbevelingen op te kunnen pakken hebben professionals hulp nodig. Door medewerkers te laten werken aan hun vaardigheden en competenties voelen zij zich sterker en zal het contact met ouders beter verlopen. Daarom is het enorm belangrijk dat het thema partnerschap met ouders onderdeel is van de opleiding tot leraar en schoolleider. Goed partnerschap met ouders start bij de schoolleiding. Het is belangrijk dat de schoolleiding nut en noodzaak aan het team overdraagt en er op toeziet dat iedereen dat serieus neemt. Om leraren toe te rusten voor adequaat partnerschap met ouders kunnen zij getraind worden in gesprekstechnieken en -methoden. Hierbij is ook de professionele houding van leraren van belang: het gaat niet alleen om meebewegen met ouders maar ook om het duidelijk en onderbouwd geven van een eigen professionele mening. Trainingen en ontwikkelen kan middels interne trainingen door collega's die al erg kundig zijn op dit vlak, of middels externe scholing.

Van groot belang daarbij is ook het besef dat er sprake is van nieuwe autoriteits-relaties. Gezag wordt niet meer automatisch op grond van functie verkregen, maar moet als het ware 'verdiend' worden. Een zelfde ontwikkeling zien we binnen de gezondheidszorg waar de verhouding tussen arts en patiënt in de afgelopen decennia ingrijpend is veranderd. Ruimte voor inspraak van patiënten zelf is daarbij steeds meer gemeengoed en gezondheidswerkers worden getraind in het uitdrukkelijk betrekken van de visie van de patiënt bij het behandelplan.

De basis om te werken aan vaardigheden en competenties kan worden vastgelegd in beleid; bespreek en leg waar nodig vast hoe het gehele team communiceert met ouders (zowel schriftelijk als mondeling en zowel formeel als informeel).

Literatuur

Barr, J. & Saltmarsh, S. (2014). 'It all comes down to the leadership': The role of the school principal in fostering parent-school engagement'. *Educational Management Administration & Leadership*, 42 (4), 491-505.

Broersen, A. en Klapwijk, G. (2017). Sociale veiligheid vanuit de positioneringstheorie: Een ruimer perspectief voor gesprekken op school. *Tijdschrift voor Orthopedagogiek* 57, 73-88.

Broersen, A. & Spreij, L. (2009). Parameters in de dynamiek van educatief partnerschap. *Tijdschrift voor Orthopedagogiek* 48, 483-492.

De Keukelaere, K. en Mestdagh, S. (2015). *Oplossingsgericht werken in het onderwijs*. Korzybski Instituut.

Desforges, C., & Abouchar, A. (2003). The impact of parental involvement, parental support and family education on pupil achievements and adjustment: A literature review. London: Department for Education and Skills.

Deslandes, R., Barma, S. en Morin, L. (2015). Understanding complex relationships between teachers and parents. *International Journal about Parents in Education* . Vol 9, no. 1, 131-144.

Klaassen, C. (2008). *Scholen op weg naar pedagogisch partnerschap met ouders*. Nijmegen: Radboud Universiteit.

Ledoux, G. & Smeets E.(2020). Centrale thema's in de Evaluatie Passend onderwijs. Deel 2: Onderzoek naar toewijzing van ondersteuning en hulp op maat, dekkend aanbod en het schoolondersteuningsprofiel, en competenties en ondersteuning van leraren. Amsterdam / Nijmegen: Kohnstamm Instituut / KBA.

Smeets, E., Ledoux, G., & Van Loon-Dijkers, L. (2019), *Passend onderwijs op school en in de klas. Tweede meting in het basisonderwijs en voortgezet onderwijs* Nijmegen: KBA / Amsterdam: Kohnstamm Instituut.

Stefanski, A. Valli, L. Jacobson, R. (2016). Beyond involvement and engagement: The role of the family in school -community partnerships. *School Community Journal*, 26 (2), 135-160.

Van der Linden, C., Van der Stege, H. en Van der Hoeven, J. (2016). *Past elke leerling in Passend onderwijs? Een case-studie naar passend aanbod en het ontwikkelingsperspectief 2016*. Rotterdam: CED-groep/ Amsterdam: Kohnstamm Instituut.

Colofon

Titel	Pedagogisch partnerschap bij passend onderwijs
Auteur	Sandra Beekhoven, Jennifer Lohman, Hester Heerdink
Versie	7 mei
Datum	7-5-2020
Project	Pedagogisch partnerschap bij passend onderwijs (TR1582)

Sardes
Postbus 2357
3500 GJ Utrecht (NL)
T+31(0)30 23 26 200
www.sardes.nl

© Sardes 2020

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, op welke andere wijze dan ook, zonder vooraf schriftelijke toestemming van de uitgever.

Sardes

Postbus 2357

3500 GJ Utrecht

Lange Viestraat 371

3511 BK Utrecht

☎ (030) 232 62 00

@ secretariaat@sardes.nl

🌐 www.sardes.nl

🐦 @SardesUtrecht

📘 facebook.com/sardesBV

